

A magyar közvélemény álláspontja a "köztársaság-ellenes" összeesküvésről (1947 január) ^[1]

„Az összeesküvés visszhangja az egész megmozdulásban egyetlen gonosz akaratot tételezett fel, mégpedig azt, hogy itt Horthy tisztjei, földesurak és nyugatosok álltak össze az FKGP reakcióival, hogy az úri világot és népelnyomó uralmat visszaállítsák. Bibó már akkor felhívta a figyelmet arra, hogy nem feltétlenül meggyőző mindaz, ami vele kapcsolatban, mint adat, összefüggés vagy kommentár nyilvánosságra került. A koalíció tagjai a nyilvánosság előtt nem egységesen léptek fel az összeesküvés kérdésében.”

„Íme, így születik meg egy összeesküvés. Először egy rágalmozó lap hasábjain tűnik fel, azután kimunkálja a kommunista rendőrség. {...} A gátlás nélküli harc természetesen nem áll meg az összeesküvés és a puccskíséret meséjénél. Ha nagyobb szabású közönséges bűncselekményeket lepleznek le újabban, akkor a kommunista sajtó azt írja, hogy ezeket - valutázást, textíliagyámisítást, embercsempésztést vagy hasonlókat - a Pfeiffer-párt tagjai követték el.” (Moór Gyula jogbölcész professzor: 1947. október 8-i parlamenti beszédéből; Rubicon, 1996/1-2. 46. o.)

Az összeesküvés és felszámolása

1946. szeptember 29. - október 1. között ülésezett az MKP III. kongresszusa, amelynek határozatai már mutatták a párt új irányvonalát. A cél, hogy a polgári erőket kizorítsák a hatalomból, illetve a gazdaság irányításából. Az új jelmondat "Ki a nép ellenségeivel a koalícióból" lett.

Az SZDP és az NPP baloldala örömmel fogadta a III. kongresszus megállapításait, viszont az FKGP elhatárolódott ezektől a törekvésektől. Ebben a hangulatban robbant ki az ún. köztársaság-ellenes összeesküvés ügye.

A Hadügyminisztérium Katonapolitikai Osztálya (élén Pálffy György) 1946. augusztusában nyomára bukkant egy, önmagában nem jelentős és a népi demokráciára komoly veszélyt nem jelentő köztársaság-ellenes összeesküvésnek, és megfigyelés alá vonta annak résztvevőit.

Az összeesküvést a Magyar Közösség összeesküvésének is nevezték. A Magyar Közösség vagy Magyar Testvéri Közösség a harmincas évek elején alakult, politikailag konzervatív, az ellenforradalmi rendszer talaján álló, nacionalista és antiszemita beállítottságú titkos szervezet, amely elsősorban a keresztény középosztály és értelmiség köreiből toborozta tagjait. Tevékenysége a második világháború alatt lendült fel, jelentős szerepet játszott a németellenes ellenállási mozgalomban. Ez a szervezet állt a Magyar Függetlenségi Mozgalom mögött, amely a Horthy-féle Kiugrási Iroda alapját képezte. A Magyar Közösség 1944 végén beszüntette a tevékenységét, és a felszabadulás után, 1946-ban próbált újjászerveződni.

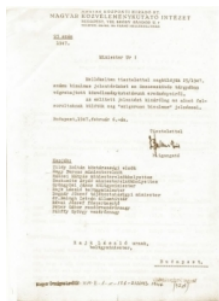
1947. január elején a belügyi hatóságok bejelentették, hogy egy horthysta politikusokból, katonatisztekéből, hivatalnokokból álló csoport köztársaság-ellenes tevékenységet folytat. Vezérkaraként a Hetes Bizottságot jelölték meg, amelynek tagjaként tüntették fel Nagy Ferenc szűk köréhez tartozó Saláta Kálmán nemzetgyűlési képviselőt is. A nyomozás - kikényszerített vallomások alapján - eljutott Kovács Béláig, az FKGP főtitkáráig. A politikai rendőrség kérvényezte Kovács mentelmi jogának felfüggesztését, amit a nemzetgyűlés nem szavazott meg, ugyanis a főtitkár nem is tudott az összeesküvésről. Február 25.-én Kovács Béla megjelent a rendőrségen, ahol továbbra is kitartott az ártatlansága mellett, azonban még ezen a napon a szovjet katonai hatóságok letartóztatták és a Szovjetunióba hurcolták, ahol nyolc évet töltött fogságban. Az összeesküvéssel kapcsolatos intézkedések eredményeként közel 50 képviselő volt kénytelen távozni az FKGP soraiból. Február végén Kovács Imre, az NPP alelnöke is kilépett a pártból.

1947. márciusában létrejött egy pártközi egyezmény, amellyel a koalíciós ellentéteket próbálták lezárni. Rákosiék ezzel elérték, hogy gyorsan felszámolhatták az "összeesküvést", megbüntethették a "bűnösöket", illetve elfogadtattak egy olyan hároméves tervet, amelynek alapját a két munkáspárt egyeztetett gazdasági programja adta.

A koalíciós pártok megegyeztek a kormányátalakításban is. Március 14-től a parasztpárti Keresztury Dezső helyett Ortutay Gyula (FKGP) lett a vallás- és közoktatásügyi miniszter, Nyárádi Miklós, Mihályfi Ernő és Dinnyés Lajos személyében új kiscgazdapárti miniszterek kerültek a pénzügy, a tájékoztatásügy és a honvédelmi tárcák élére. A parasztpárt elnöke Veress Péter az építésügyi tárcát kapta meg.

Nagy Ferenc 1947. májusában - szabadságra - Svájcba utazott, azonban még előtte jegyzékben kérte a szovjet kormányt, hogy Kovács Bélát adják ki a magyar hatóságoknak. A kormányfő szabadsága idején kapta meg helyettesétől, Rákosi Mátyástól a szovjet választ, amely terhelő adatokat tartalmazott Nagyra vonatkozóan. Bár nem volt összeesküvő, a kormányfőt az MKP vezetői mégis lemondásra és emigrációba kényszerítették. A következő lépést Varga Bélának, a parlament elnökének eltávolítása jelentette. Nagy Ferenc és több vezetői politikus emigrálását számos kiscgazda és ellenzéki politikus követte, ami az FKGP teljes széthullását eredményezte.

Forráselemzés

[Képgaléria megtekintése](#) ^[2]

A köztársaság-ellenes összeesküvéssel kapcsolatban a Magyar Közvéleménykutató Szolgálat 1947. január 20. és 22. között Budapest területén közvélemény-kutatást végzett.

A felmérés négy kérdés köré csoportosult, amelyek kommentálásához Bibó István 1947-ben írt "Összeesküvés és köztársasági évforduló" (in.: Bibó István: Válogatott tanulmányok II. kötet, 443 - 459. o.) című tanulmányát hívtuk segítségül.

I., II. kérdés:

*Figyelemmel kísérte-e az elmúlt napokban leleplezett összeesküvésről közölt újságcikkeket?
Az összeesküvés cselekményét a háborús főbűnösök cselekedeteivel összehasonlítva hogyan ítéli meg?*

A felmérésből kiderül, hogy Budapest lakosságának jelentős része figyelemmel kísérte az összeesküvésről szóló újságcikkeket, illetve, hogy magának az összeesküvésnek a cselekményét a háborús főbűnösök cselekedeteivel egyenrangúnak, sőt némelyek súlyosabbnak ítélték. Ezzel kapcsolatban rögtön fel kell hívni néhány dologra a figyelmet.

Az összeesküvés visszhangja az egész megmozdulásban egyetlen gonosz akaratot tételezett fel, mégpedig azt, hogy itt Horthy tisztjei, földesurak és nyugatosok álltak össze az FKGP reakcióival, hogy az úri világot és népelnyomó uralmat visszaállítsák. Bibó már akkor felhívta a figyelmet arra, hogy nem feltétlenül meggyőző mindaz, ami vele kapcsolatban mint adat, összefüggés vagy kommentár nyilvánosságra került. A koalíció tagjai a nyilvánosság előtt nem egységesen léptek fel az összeesküvés kérdésében. Kezdetben minden pártnak, minden nyilatkozatnak megvolt a saját politikája az ügyel kapcsolatban, és a nyomozás kapcsán nagyon élesen körülhatárolt politikai feltevések alakultak ki, amelyek a kor sajtóközleményeiben teret kaptak.

Az összeesküvés kapcsán a fasizmus kérdése is felmerült. Ebben az újságok tájékoztatása mellett szerepet játszott a már fentebb említett Magyar Közösség szervezete is. Ők a magyar faji összetartozásnak valamiféle szervezetét akarták létrehozni. Így érthetővé válik, ha az emberek a fasizmus által kiváltott indulataikat átvitték az összeesküvésre.

III. kérdés:

Lehetségesnek tartotta volna, hogy az összeesküvés fel nem fedezése esetén meg tudta volna dönteni a magyar demokráciát?

A felmérésből alapján megállapítható, hogy a főváros lakosságának több mint 70 %-a nem tartotta valószínűnek azt, hogy az összeesküvés fel nem fedezése esetén megdönthette volna a demokráciát. Szerintük a magyar demokrácia eléggé megerősödött ahhoz, hogy ellenálljon egy ellene irányuló kialakult megmozdulásnak.

Bibó ezzel kapcsolatban azt mondja, hogy egy köztársaságban semmi sem fontosabb, mint a politikai tekintélynek a világos és törvényekben lefektetett kiépítése. Magyarországon 1947-ben ez még nem valósult meg. Az ország legfőbb politikai tekintélye a négy kormányzó párt értekezlete, amely semmiféle jogszabályban nem szerepel, de valójában népképviselő, államfő és kormány egyszerre. Csak azért nem válik önkényuralommá, mert az értekezleten a pártok egymást tartják egyensúlyban. A köztársaság viszont, ha nem tudja a politikai tekintélyt megfelelően megoldani, akkor az anarchia és az önkény alternatívái közé kerül. Magyarországon a köztársaság véglegesen akkor fog megszilárdulni, amikor a nemzetgyűlés, az államfői állás és a kormány saját tekintélye szilárdan kiépül. A köztársaság intézményes megerősítésének a másik pontja a demokratikus játékszabályok kiépítése.

IV. kérdés:

Milyen intézkedéseket tart szükségesnek a demokrácia fokozott védelmére és további erősítésére?

A forrásban olvasható több javaslat közül leginkább az életszínvonal emelése, a munkanélküliség megszüntetése került előtérbe, mint a demokrácia elsőszámú bástyája.

Bibó István fontosnak tartja, hogy az összeesküvéssel kapcsolatban minél több konkrétumot, egyéni és emberi momentumot kell közölni, tekintet nélkül arra, hogy enyhítő vagy súlyosbító jellegűek-e, mert ez egyrészt a közlések hitelességét megalapozza, másrészt tanulságul szolgál az ország és a vezetése számára. Felhívta a figyelmet arra, hogy nem jó az összeesküvést politikailag nagyon türelmetlenül kihasználni. Nyilvánvaló, hogy ez elősegíti a FKGP tisztulási folyamatát, de nem célszerű rögtön megvalósítani, nem jó olyan politikusokat belekeverni, akik valójában nem is voltak részesei.

Kitér a megtorlás kérdésére is, amely legalább annyira politikai, mint büntetőjogi kérdés. A magyar demokráciának meg kellene mutatnia, hogy nem hisztériás és nem is gyáva, szigorú ott, ahol kell és nagyvonalú ott, ahol arra van szükség. Ugyanakkor megemlíti, hogy új és minden eddiginél erőteljesebb értelmiségi politikára van szükség. Félreérthetetlenül meg kell vonni a határt, amelyen belül a magyar öntudat még valós építőerő, és amelyen túl már természetlen sértődött vakság.

Címkék:

[Bibó István](#) ^[3]

[összeesküvés](#) ^[4]

[Rákosi Máttyás](#) ^[5]

[Kovács Béla](#) ^[6]

[FKGP](#) ^[7]

Kiadás: 3. évfolyam (2003) 1. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/a_magyar_kozvelemeny_allaspontja_a_koztarsasagellenes_osszeeskuvesrol_1947_januar.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/a_magyar_kozvelemeny_allaspontja_a_koztarsasagellenes_osszeeskuvesrol_1947_januar.html

[2] https://www.archivnet.hu/.../galeria_pop.php%3Fga_id%3D77

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/bibo-istvan>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/osszeeskuves>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/rakosi-matyas>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kovacs-bela>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/fkgp>